
Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroî a primî două numere unul după altul.

A P E L.

Mai ales copiii se stîng de boale molipsitoare, ca anghina difterică, scarlatina, etc. Pe cîtă vreme nu se știea ce ieste de făcut, pe cîtă vreme nu ieră nici un drum deschis, pe care mergînd să dăm de leacul acestor boale, puteam stă și suferî unul după altul de pierderea vre unui copil iubit, sau chiar de pierderea tuturor. Acuma înse prin cercetările mai multor învățați ca Pasteur, Law, Buchner, Grawitz, sîntem pe calea care ne va duce la mîntuire. Ființele care prin înmulțirea lor în sînge pricinuesc boalele molipsitoare cele mai primejdioase, au fost studiate și sîntem în stare a le face nevătămătoare, ba chiar a le preface în aliați credincioși din dușmanii cum ne ierau până acuma. Dar nenorocirea ieste, că acuma totul se cîrmuește de bani, de aceea și vedem că s'au făcut cercetări mai ales asupra boalelor animalelor folositoare (boi, porci, oi, cai, găini, etc); despre boalele oamenilor sau ale copiilor nu s'a găsit încă timp de ocupație! Credem că ar fi foarte frumos și bine să facem o societate, care să strîngă bani pentru scopul de a lupta cu anghina, scarlatina și cu alte boale molipsitoare. Indată ce sumele strînse ar fi destul de mari s'ar putea publica un premiu mare pentru acel care ar descoperi

un medicament care să tămăduască anghina, sau scarlatina, sau tifosul, cum tămăduesce chinina de friguri, etc. Tot o dată s'ar putea cere și să se cerceteze calea pe care anghina se propagă pentru a întreprinde nimicirea tuturor cauzelor care îi priesc, adică pentru a scoate boala cu rădăcinii cu tot. Noi credem că o asemenea societate ar fi foarte la timp și că în scurt ar reuși în lupta începută.

Facem apel la toți cetitorii noștri, la cei cari au copii și au fost loviți de nenorocire și au trebuit să stea cu mâinele încrucișate de față la torturile copiilor iubiți; la cei cari au copii și până acuma au fost scutiți, dar se pot aștepta la asemenea nenorociri în fie ce moment; la cei cari n'au, dar simțesc milă pentru nenorociți și se revoltază împotriva tiranilor noștri misrocopici și tocmai de aceea mai de temut. Facem apel și îi rugăm să facă propagandă pentru reușita acestei idei și fără întârziere să facem societatea și să ne punem pe lucru.

Pentru început acei cari sînt hotărîți a face parte din această societate, să bine voiască a trimite o înștiințare la Redacția „Contemporanului“.

Red. „Contemporanului“.

A P E L

pentru incendiarii de la Fălcii. etc.

Nenorocirile ce lovesc pe semenii noștri nu trebuie să ne lase nesimțitori. Oamenii trebuie să se simtă so-

Iidari și la nevoie să găsească nenorocitul tămăduirea suferințelor. Azi a lovit nenorocirea pe unii, mîne pe alții și nici nu știm cînd ne va ajunge și pe noi. Să facem, prin urmare, ce putem pentru incendiati de la Fălciu etc. Presa Bucureșteană și cea Ieșană au luat inițiativa. În Iași s'a format un comitet compus din toți acei cari au bine voit a veni la apelul făcut de comitetul de inițiativă al Presei. Noi deschidem listă de subscripție și rugăm pe abonații noștri, să trimeată cît vor crede de cuviință la adresa noastră. Se va publică socoteala de sumele primite și le vom înainta celor în drept.

S'a hotărît a se face o lotărie și la redacție se vor găsi bilete de vînzare, etc.

Credem că apelul nostru va fi auzit și că vom putea face ceva pentru nenorociții de la Fălciu,

Red. „Contemporanului“.

Ce știm despre lume?

(*urmare*).

Trebue mai întăi să cer iertare D-lor cetitori, cari se interesază de șirul de articule publicate sub acest titlu. De atîta vreme le-am lăsat fără urmare.— Înainte de a merge mai departe cred trebuitoriū a respunde la niște învinovățiri aduse cu stăruință în potriva acelorū ce-și explică lumea după datele științei și aruncă

explicarea dată de feliurite religii. În loc de a căuta de au dreptate ori ba acești oameni s'a luat obiceiul de a-i învinovați că strică moralitatea, că societatea omenească va cădea în starea de selbătăcie, dacă ideile *materialiste*, acuma mărginite numai în mințile unei mici minorități, s'ar întinde mai mult. —

Pentru a răspunde la asemenea atacuri nesocotite voiu dovedi că morala poate fi întemeată pe baze cu totul științifice și că din potrivă morala care amestecă vroința lui Dzeu în faptele oamenilor ieste greșită.

După teoria acestor oameni, în sine pentru oame-nii trăitori în societate nu poate fi alt chip de a ști ce ieste bine de făcut și ce reu, de cât numai vroința lui Dzeu arătată prin legile ce ne a dat prin mai mulți aleși, ca *Moisi, Isus, Mahomet*, etc. După dînșii nu trebuie să furăm, pentru că Dzeu a poruncit să nu furăm și l'am minia calcînd poronca lui. Mai mult pun iei greșala în *călcarea poronci* de cât în faptul în sine.

Acest feliu de disciplină samănă cu cea ce se află la unele popoare selbatece, la cari ori ce călcare de lege se pedepsește cu moartea, pentru că acel ce face o faptă oprită se privește ca călcătoriu a poruncilor regelui sau șefului absolut al tribului și prin urmare ori ce abatere ieste privită ca o crimă de *lèse majesté*! — Așa găsim o disciplină și în familii, părintele poruncește copiilor să facă cutare lucru, iar cutare să nu-l facă și pedepsește pentru călcarea poronci mai mult de cât pentru faptul însuși.

Așa dar morala întemeată pe vroința lui Dzeu a trebuit să iea naștere în societățile cu guvernămînt absolut, cînd unul dintre regi ieră adorat după moarte ca zeu și ascultau de poruncile lui, făcute cunoscute prin preoți, cum ascultase și în vieață.

Sistemul acesta ieste foarte primejdios, pentru că dacă se deprind copiii a cunoaște binele și reul numai după poruncile date de Dzeu, în dată ce luminîndu-se mai mult vor lepădă această credință, vor fi lipsiți de un mij-

loc de a cunoaște binele și reul, vor crede că pot face orî ce, de vreme ce au scăpat de *varga lui Dzeu*.— În tocmai așa se petrece lucrul și cu copiii, cari nu se deprinde a cunoaște binele și reul de cît ca lucruri îngăduite orî oprite de părinți. Negreșit că asemenea copii în dată ce scapă de sub aripele părintești sînt pe valurile lumii ca o corabie fără busolă și fără cîrmaci.

Acuma s'a dovedit foarte bine că acele fapte pot fi privite ca morale, cari pricinuesc fericirea individului, a familiei lui și a semenilor cu cari trăește în societate; și acele immorale cari pricinuesc nefericirea.— Negreșit că în societatea de acum se pot întîmpla cazuri în cari un fapt folositoriu pentru individ ar fi vătămătoriu altora, dar aceasta vine de la organizarea societăței și cu timpul interesele voru ajunge la armonie. Herbert Spencer care susține această idee arată, că în toate sistemele de morală în fond tot această idee se găsește. În adevăr, chiar la acei cari pun regula morală în voința lui Dzeu, tot găsim că fericirea în viața aceasta și în cealaltă se făgăduiește acelor cari vor împlini voința lui Dzeu și nefericirea celor ce o vor călca. Deosebire numai, că fericirea sau nefericirea nu o înfașoșază ca urmare a faptelor, ci ca o resplată sau o recompensă dată de Dzeu.

După această teorie științifică a moralei ne putem explica origina ideilor morale și multe lucruri cari altfel ni s'ar părea neînțelese.

Așa se știe că la noi se privesc ca crime grozave relațiunile sexuale între frate și soră, între tată și mamă, între mamă și fiu; ca se numără între faptele immorale poligamia sau poliandria; că un bărbat care-și dă femeea altora se privește ca un om strîcat etc.—Nu trebuie înse să credem că tot așa se petreceau lucrurile în toate timpurile, orî că chiar acum pretutindenea se gîndește despre aceste lucruri ca și pe la noi.

Se știe și am arătat mai în urmă că au existat și există încă triburi la cari relațiunile sexuale sînt în cea stare ca și la dobitoacele cele mai desfrîdate; că

sînt triburi în cari bărbatul se crede ocărit, dacă oaspele nu vrea să-i primească femeea. (Dl. profesor Burlă îmi spunea că la Hușaniți din Bucovina s'ar fi aflînd acest obicei); că relațiunile numite la noi criminale se află la ne-numărate triburi, ba chiar la popoare mari,—Turcii cu poligamia sînt chiar în Europa, etc. . . . Care din noi nu se revoltează cînd aude că o mamă își vinde fetele? Cu toate acestea în cite locuri nu ieste obiceiul ca fetele să-și strîngă o zestre prostituindu-se! Nu se spune că damele nobile din Mexic, mi se pare, priveau ca purtarea mojicească a refuză ceva?

Față cu asemenea fenomene nu trebuie să credem că avem înaintea popoare cari s'au depărtat de la adevărata morală. Mai degrabă să ne închipuim că așa au fost lucrurile în omenirea primitivă și că încet încet s'au dezvoltat triburi în cari s'au statornicit alte reguli de purtare sexuală și cum am arătat în urmă, cînd vorbeam despre familie, triburile manogame sînt pe calea progresului.

Ceea ce am arătat în privința acestei chestiuni am putea arăta în toate și ne-am convinge ușor că regulile de purtare nu sînt impuse oamenilor prin voința lui D-zeu, care n'ar fi întemeiat asemenea obiceiuri ca cele citate mai sus, ci un product al dezvoltării, un rezultat al experienței.

Apoi nu trebuie să uităm că dacă cine-va combate religiile nu le combate de cit în privința dogmelor, în privința explicărilor ce ne dau la întrebarea despre *origina lumii, natura cauzei cugetărei, voinței și simțirei*, etc., în cît dacă cine-va se declară ateu nu înșamnă să fura, să ucidem să nu respectăm părinții, să dăm mărturie minciunoasă, să dorim casa, vitele sau femeea vecinului, etc. . . nu, ci numai că nu primește ideea că afară de spațiu și materie mai ieste încă și D-zeu, că acest D-zeu a făcut din nemică materia, că a făcut plantele și animalele fie în șirul cum îl aflăm în Biblie, fie în altul; că în noi se află o ființă nematerială, sufletul

care după moarte tot trăește încă, etc, etc.. Aceste credinți le leapădă de la dînsul ateul. Despre ideile de morală am arătat cum s'a format o știință întemeiată numai pe lucrurile cunoscute și cum a ajuns a da regule de purtare foarte lămurite și pe cari mai de grabă ne silim a nu le călcă, căci pedeapsa vine după dînsule fără întîrziere și nici prin post, nici prin rugăciune, nici prin liturghii nu putem scăpa de dînsa. Urmările firești ale faptelor noastre, iată sancțiunea *legei morale*, sancțiune mai bună de cît frica de D-zeu.

Alții ne mai spun că dacă ideile noastre în privința spiritului ar fi adevărate, apoi s'ar strică societatea omenească, etc. Căci zic ieși dacă vroința n'ar fi liberă, apoi pentru ce am zice că cutare om ieste vinovat pentru că a omorît, sau pentru altă faptă ori care.

Deși oareși cum mă abat din șirul ce-mi propusem a urmă în articolele acestea, dar tot voi răspunde și la această învinovățire ce ni se face așa de des.

Innaintea de toate ieste afară din îndoială că acei cari apără spiritualismul sufletului, libertatea vroinței, existența lui D-zeu și a vieții viitoare ar trebui să ne aducă dovezi pentru a-și sprijini părerile și pentru a arată că ale noastre sînt greșite, Domniele-Lor înse fac altă cevă, declamă și arată ce ar urmă pentru societatea omenească, dacă ideile ce apără ieși n'ar fi primite de toți. Dar ori cine dintre cetitorii noștri înțelege că drumul cel drept ar fi să ne aducă dovezi, iear nu să ne sparie cu urmările închipuite de D-lor, ca legate de primirea ideilor noastre.

Lăsînd deoparte aceste declămări zădarnice, să vedem ce dovezi ne dau pentru libertatea vroinței.

Sentimentul intim, zic ieși, ne arată că sîntem liberi de a face un lucru sau nu.—Fie, dar de unde se știe, dacă nu cumva acest sentiment intim de libertatea vroinței, nu ieste o înșelăciune, întocmai ca aceea ce ne face să credem că în oglindă se află un chip de om aseme-

nea cu al nostru, deși Fizica ne arată că nu există asemenea chip de cât în mintea noastră?

Mai adăug ca dovadă consimțimentul universal, pare că acesta nu ar urmă din înșelăciunea fiecărui individ privit a parte.

Alte dovezi nu aduc.

Din potrivă acei cari ca și noi sînt convinși de ne-libertate a voinței se întemeează pe feliurite fapte.

Întăiū dacă s'ar admite existența unui D-zeu a tot știutoriū, ar urma că D-zeu știind faptele ce vor fi făcute de oameni mai dinnainte, aceștia nu mai sînt liberi a le face, sau a nu le face; căci a admite că ar putea să nu le facă ar însemnă a admite că D-zeu poate să se înșele, ceea ce ieste în contra presupunerii.

Apoi pentru acei cari nu admit de cât materia urmează din inerția acesteia, că voința nu poate fi liberă. În adevăr materialistii admit că stările de conștiință se petrec în materie, cînd aceasta ieste pusă într'o stare anumită de mișcare. Dar materia nu poate fi pusă în mișcare de cât de altă materie în mișcare și prin urmare actul numit voluntar a fost pricinuit în mod fatal de niște materie în mișcare în cât nu poate fi vorba de libertatea lui. Dacă mișcarea materiei care a pus în mișcare acea parte în care s'a petrecut starea de conștiință numită voință a fost și iel însoțit de o stare de conștiință vom putea constată prin observarea internă că actul voluntar a fost precedat de altul... dacă nu, atunci ni se va părea că actul voluntar, dorința, etc, s'a produs fără cauză.—Ieată deci înșelăciunea explicată.

Chiar admițînd existența spiritului, nu putem admite și libertatea voinței, căci ar însemna a crede că la spirit nu se aplică legea cauzalității. Negreșit că din cauza acestei legi ne credem nevoiți a admite că fie care act psihic trebuie să fie cauzat și prin urmare fatal.

După ce am arătat că ieste cu neputință a admite libertatea voinței să vedem dacă în adevăr teoria aceasta amenință societatea cu atîtea nenorociri grozave.

Ni se spune că dacă voința nu e liberă, nu avem nici un drept de a zice că cutare e vinovat de o crimă și încă mai puțin de a-l pedepsi.

Negreșit că o schimbare în modul de a privi pe criminali și în felul pedepselor trebuie să aibă loc. Noi privim ca vinovați pe acei cari sînt primejdioși fericirii societății și credem că trebuie de pus piedici purtărilor, așa ca să-î facem neprimejdioși. Dar de alt feliu nu putem privi pe criminali, de cît ca pe niște oameni bolnavi în vre un punct de vedere. Știm de asemenea că *trebuie să atribuim organizației societății actuale și trecute faptul existenței unor naturi nearmonice dezvoltate și a căroră purtare nu contribuie la fericirea lor, nici la a urmașilor, nici la a celorlalți oameni.* Așa de exemplu pe otrăvitoarea de la Giurgiu nu putem să o privim de cît ca un feliu de neună, deprăvarea sexuală dovedește chiar o stricare a dezvoltării armonice a organizației ieî. Care să fie pricina? Moșteuirea vre unui vîțiu organic de la părinți, care la dînsa să fi luat formă de dorință de desfrînare neînvinsă; orî măritarea ieî, fată înzestrată cu un organism puternic, cu un om bătrîn, etc, trebuie să ne lămurească lucrul și să ne dea explicarea omorîrei copilei și apoi a bărbatului. A omorît fata pentru că se părea în primejdie de a fi descoperită printr'însa, a omorît mai tîrziu pe bărbat, cînd acesta s'a încercat a pune frîu plăcerilor ieî. — Cum zic, după ideile noastre, femeea aceasta nu putea să nu facă crimele ce a făcut, fiind date toate circumstanțele. De aici nu urmează că trebuie să o lăsăm slobodă, căci s'a dovedit că purtarea ieî ieste vătămătoare fericirii altora și că ar fi o nenorocire să lese după dînsa copii cari negreșit nu vor putea fi de cît primejdioși.

Unii mai acuză teoriile științifice că ar fi reacționare, adecă ar împinge la întemeerea absolutismului. Căci, zic ieî, nu ieste o contrazicere a face atîta zgomot despre libertatea de care trebuie să se bucure oamenii în societate, cînd știința ne arată că libertatea voinței nu există, etc?

La aceasta vom răspunde prin o comparație pentru a vedea ce felu de înțeles are libertatea în mijlocul societății. Când un ac magnetic este lăsat liber se așază cu un capăt spre N. și cu altul spre S, așa cum cere natura lui. Dacă l'am legat înse ca să stea perpendicular pe direcția ce o ia când este slobod, atunci l'am silit să stea alt-feliu de cum cere natura lui. Tot așa și cu oamenii în societate, pe câtă vreme purtarea lor nu strică fericirea celorlalți trebuie să-și poată îndestula toate dorințele și tendințele lor naturale, atunci ar fi liberi. Dacă din potrivă am presupune oamenii siliți să muncească altora mai mult de cât se cuvine sau chiar degeaba, atunci negreșit că aceștia trebuie priviți ca neliberi și apăsați și este foarte natural, că vor căuta să scape din starea în care se află și se ajungă la fericire.

Reacionarii, cari ar fi gata a-și face armă din teritoriile științifice de cari vorbim și din altele, să nu uite că *dacă nu admitem ca tendința a societății fericirea membrilor ei, atunci nu mai poate fi vorba de fapte morale și imorale. Atunci cădem pe terenul Mecanicii, Fizicii și Chimiei pentru care acțiunea unui glonț sau a unui ciomag care sfarmă capul cui-vă este tot de aceeași natură cu acțiunea prin care un glonț sfarmă un bostan sau altă cevă. Când ideile noastre ar fi primite de toți, atunci oamenii vor ști că-și pun o margină actelor lor, numai pentru că prin această își asigură fericirea și a urmașilor lor, că alt felu această mărginire n'ar avea nici un înțeles.*

(Va urmă)

I. Nădejde.

CĂLINDARIUL POPEI.

Anecdotă populară.

Intr'o vreme-a fost, se spune, de demult pe cînd a fost
Intr'un sat un popă hîtru, și de carte nu prea prost ;
Căci zicea și de călare „tatăl nostru“ pe derost.
Numai una dintre toate s'a'ntîmplat de nu știea
Sărbătorile—și'n carte să le cate nu putea.

Intr'o iearnă prin cîșlegi, a umblat ș'a întrebat
Cînd se'ncepe postul mare, și de'ndată ce-a aflat,
Socoteală după zile de-a măruntul și-a făcut
Iară'n minte ca să țină cîte zile-au mai trecut
Numărat'a bob cu firul, buzunariul ș'a umplut.
Ș'apoi des de dimineața de pe somn cînd se sculă
Pentru ziua cea trecută cîte-un fir tot lepăda.
„— Uite, asta-i treabă bună, zise popa. Tot așa,
„Cîte unul, cîte unul, cîte-un fir voiū lepăda.
„Și precum imi ieste bobul după zile numărat
„Am să ies cu socoteala precum nici m'am așteptat.
„Tocmai cînd din buzunaru-mi, bobul tot voiū isprăvi
„Și lăsatul cel de brinză, hop ! atuncea va veni.
„Haide-apoi ! Incepem postul. Șapte septămîni postești
„Și cu una ba cu alta, tocma'n Paști mi te trezești,
„Și la paști apoi.... Dar lasă. Bine Zeu c'am mai scăpat
„De pîrdalnicul de zile cîte-aveam de numărat
„Nu de altă, dar ți-i frică, nu cum-va să n'o pățești.
„Cînd cu patru ochi în lume, ca un cleric, te numești.
„De-ai greși vr'o două zile, spune-atuncea n'o sfeclești.“

Iată deci din întîmplare preoteasa într'un rînd,
Mai grijind, ca gospodina, ș'antereul scuturînd
Auzi în buzunaru-i bobul hojma tot sunînd
Și găsindu-l, cu mierare, zice : „Doamne, Doamne, Zeu !
„Uite, doar îi place bobul, ș'apoi cum n'am știut ieu,
„Ca să-i pun în tot de-auna, să mînințe cît îi place....
„Uite, n'are nici o mîină !!.. Dar mi-a spus iel?.. N'am ce-i face“
Deci de milă preoteasa vorbă multă n'a făcut
Ce-aducîndu-și bob îndată, buzunariul i-a umplut.

Popa'n toată dimineața, cîte-un fir din bob lua ;
Iară dacă din'ntîmplare vr'un creștin îl întreba :

„Cît mai ieste din cişlegi“ atunci mîna'n antereu
Scoborînd la bob, îndată fî zicea : „O ! Fiul meu !
„Ieste încă ! N'ai nevoie ! Pîn la post mai ieste vreme.
„Lasă ! Cînd va fi iel postul, vă voi spune, nu te teme !..

Toţ aşă mergea cu postul, pînă iată s'a 'ntîmplat
De s'a dus odată popa într'un sat învecinat.
Cum ajunsese cu mîerare văzù popa'ntracel sat
Cozonaci şi ouă roşii, şi de odată minunat
Intrebă : „Mă rog să-mi spuneţi ce vă ieste ? Ce-aţi păţit ?
„Ca să faceţi ouă roşii ? ! ! ! ..

— Dacă vremea le-au venit ! ..

— Cum se poate ?

— Se'nţelege ! Nicî atîta să nu ştim !!

„Mîni de noapte, pînă'n ziuă, mîncăm pască şi ciocnim...
Auzind acestea popa într'o fugă s'a 'nturnat
S'ajungînd pe un deal de unde se vedea la iel în sat,
Strigă : „Măi !!! Acum degrabă lăsaţi secul şi postiţi ! ! ! ..
„Mîni îs paştele, bre ! ! .. Mîne ! N'auziţi ? ! ! Postiţi ! Postiţi ! ! ..

BCU Cluj / Central University Library Cluj Th. D. Speranță.

Monstruosități științifice și literare.

REVISTA SOCIETĂȚII „PROGRESUL“

Foaie literară și științifică

din București 1882.

Până acuma au văzut lumina două numere din această revistă. Ne pare reu că trebuie să o punem pe același plan cu „Vulturul” D-lui Panait. P. Macri și tare ne temem că puțină lumină și iubire pentru cultură vor căpăta cetitorii ei.

Mai întâiu am văzut un articol intitulat: „*Ceva asupra primei societăți umane.*” Ce credeți, D-lor cetitori, că redacția s'a gândit să facă cunoscute rezultatele cercetărilor nouă asupra primei societăți umane?! Vă înșelați. D-nul M. S. D. a găsit de cuviință a ne da o traducere după *F. de Schiller după tradițiunea biblică*. Așa dar, D-le M. S. D, mai de parte de cât Biblia n'ai putut ajunge cu cultura D-tale?! Păcat, că n'ai tăcut atunci, căci Biblia iese destul de cunoscută și n'avea nevoie să fie popularizată, tocmai în felu cum faci D-ta. Din punctul de vedere literar găsim o limbă plină de franțuzisme și mai ales de jidovisme, fraze construite de te spari, etc.

Iată câte-va dovezi :

„Primiul fiu, pe caru îi născu muma ómenilor, avură unu avantaju fórte însemnatu *din-naintea* părinților lor”. „*Dinaintea*” în loc de „*asupra*”.

„Tóte *progrese*, pe cari trebuieră cei d'ântăiu să le facă prin sine ensuși, et....” în loc să pună *progresele*.

„Cu primul fiu dér, născutu din *muérea*, encepe a enfluență marele instrumentu—.....”, în loc de *din muere*, dacă nu *din femeie*.

Apoi „*ênvrîstăși*” în loc de „*ên vrîstă*”.

De la *animalele* învăță fără îndoelă prima mumă „détoria-i cea mai necesară,”

„Până acuma amêndoi au trăitu, câtu timpú au fostu singurî, numai *en presintele și en trecutul*; etc....

Și așa mai departe nenumărate barbarisme de acest felu !!

Din punctul de vedere științific vedem că se propagă *crearea omului de D-zeu, se vorbește de Adam și de Eva*, ca de lucruri cu desăvîrșire sigure, ne spune, (țineți-vă rîsul), *că mama a învățat de la vite a da lapté copilului și a-l îngriji*, etc. *Că natura a încunjurat pe cei întâi oameni cu o atmosferă de pace și de liniște, cu o climă blîndă*, etc. Pe cînd orî cine știe *acuma*, că oamenii au avut vieță foarte grea și luptele cele mai

crîncene cu fieare puternice, etc.... Putea F. de Schiller să scrie sau să creadă asemenea lucruri, dar să ni se dea ca materii științifice menite a rîdica cultura tinerimei, ce a părăsit școala nu cred că ierâ nevoe. Chiar acei cari cred în D-zeu s'au văzut siliți a părăsi Biblia și a se întemeea pe alte probe mai serioase. Numai Dl. M. S. D. a stat pe loc!!

În Nr. 2 am cetit un articol întitulat: „*Despre Forța vitală a omului*” tot de Dl. M. S. D. Aice Dl. autoriu, căci nu ne spune că ar fi copiat de unde-va bucata, merge mîna'n mîna cu Dl. Victor Pompilian licențiatul de la Dijon!

Ni se spune că „Prin natur'a entrégă se află și acti-
vază(?) acê imperceptibilă(?) putere, acelu fluidu nemi-
jlocitu (ce vra să zică fluidu nemijlocitu, remîne pentru
urmașii noștri din alte veacuri mai culte să înțeleagă)
al Dumnezeirei, pe care êlû numimû *forță vitală*”.
Auziți se află în toată natura și noi nici nu știeam, noi
ajunsesem a ne închipui, că în lume se află numai *spațiu*
și *materie* și ne închipuisem că toate fenomenele ce se
petrec în ființele organice se pot explica numai prin pro-
prietățile ordinare ale materiei, fără să mai alergăm la
„*forța vitală, acest fluid nemijlocit al Dumnezeirei*”. Noi
ne credeam siguri întemeindu-ne pe *Fizica și Chimia*
modernă și știeam că nici un naturalist serios nu mai
vorbește de forță vitală. Rugăm pe Dl. M. S. D. să ne
răspundă la următoarea întrebare :

Cum ieste forța D-tale vitală întinsă ori nu ?

De vei zice că nu ieste întinsă, îți voi răspunde
că ieste absurd a spune că *ceva* există cu existență se-
parată și nu ocupă loc în spațiu. De vei zice că nu ieste
întinsă, te voi ruga să-mi spui de ieste penetrabilă
(adecă de poate să ocupe un loc, în același timp cu un
alt ce) sau nepenetrabilă.

Dacă vei zice că *forța vitală* ieste întinsă și pene-
trabilă, atunci zici că *forța*, de care vorbești, ieste *spațiu*
gol, căci acesta ieste *întins și penetrabil*, ceea ce ar fi

absurd, căci ce ar putea să facă un spațiu gol? Dacă vei zice că ieste *întinsă și nepenetrabilă* atunci zici că e *materie*, ceea ce nu se potrivește cu pretenția D-tale, că forța ieste cîrmuitoare și regulătoare materiei; în cît nu rămîne altă cevă de zis, de cît de negat cu totul existența forței.

Fizica modernă a ajuns la așa stare în cît ne dovedește că așa numitele puteri precum: *căldura, lumina, atracțiunile și respingerile* de tot felul. etc, etc, nu există în lumea reală, ci că totul se explică prin eter și materie în mișcare. *Căldura și lumina* sînt niște senzațiuni ale noastre întocmai ca și *sunetul*. De la corpul luminos, prin eter se propagă până la nervul optic tremurăturile eterului, din pricina acestora se produc niște tremurături în nervul optic și se întind până la unu anume centru celular nervos, unde o dată cu vibrațiunea se produce în lăuntru atomilor senzațiunea numită lumină. Acestă senzațiunea n'are existență separată de materie. În articolul intitulat „*Ce știm despre lume?*” s'a vorbit cevă mai pe larg de aceasta chestie și s'a arătat, cum se explică așa numitele puteri din fizica veche.—

Apoi veți fi știind D-Ie M. S. D cum că o dinioară pămîntul n'a fost locuit de ființi vii și că treptat prin reacțiuni chimice ordinare s'au făcut combinațiuni organice ternare și quaternare și că din aceste din urmă una anume *protoplasma* prin individualizare a dat început celor mai vechi ființi vii. Mai departe teoria lui Darwin sau mai bine teoria Evoluțiunei ne arata cum s'au făcut nenumăratele feluri de ființi cari au locuit pe pămînt în timpul nenumăratelor bilioane de ani, ce au trecut de la începutul vieței pe pămînt până acuma.

De asemenea veți fi avînd, îndrăznesc a crede, cunoștință că foarte multe din combinațiunile organice s'au făcut prin sinteză și că se poate aștepta cu siguranță reproducerea *protoplasmei, fibrinei, caseinei*, etc...

Și despre forța vitală nici urmă, nu se simțește ni-

căeri!! Tocmai de această mă folosesc de acest prilej și caut să văd ce știti Dv. despre această forță.

Dv ne spuneți că Vięta ieste cauza prin care „planta vegeteză, animalul simte și *activéză*(?!)”

Ce însamnă la Dv. *activéză și imperceptibilă*, mi se pare că cu totul altă-cevã de cît la toată lumea. Vã puneți o întrebare :

„Ce este dér vięta și ce este forța vitala ?”

Și ne spuneți că ieste „*un adevărat spiritū eternū al Dumnezeirii*.” Ne mai spuneți că îngrijește de inimă, de plămîni, de stomachu, de sânge, de organele de reproducțiune, ea domină și reguléză, — Ne mai spuneți că reșidența ei ieste *crierul mic* (pe care-l numiți, nu știu de ce, *micul creeru*) și „măduva prelungită cu șira spinărei cartierul ei principalū și organulū ei generalū de execuțiune.” Prin măduva prelungită înțelegeți *medulla oblongata* și ne spuneți că se află în șira spinărei!! De unde ați aflat această parascovenie? Pe la noi se zice că măduva prelungită se află în craniu! Nenorociți ce sîntem!

Ne mai spuneți că *lumina, căldura, aerul și apa* hrănesc și deșteaptă forța vitală!! Mai sînt alte cauze ca *frigul, emoțiunile*, etc cari o nimicesc. Nenorocitul, puneți cenușã pe cap și îmbracă-te cu sac, ai făcut o nelegiuire prea cutezãtoare! Ai spus mai sus că forța vitală ieste un adevărat spirit etern al lui Dumnezeu și acumã ne spuți că spiritul lui Dzeu, fluidul nemijlocit alū Dumnezeirii, se hrănește și se deșteaptă, ba chiar; că poate fi nimicit de frig și de emoțiunī. Vezi, D-le M. S. D, unde ajunge omul cînd nu cîntărește vorbele!

Apoi într'un articol intitulat „Patria genului uman” și tradus de Dl Aureliu vedem vorbindu-se de lucruri mai cum se cade, dar amestecate cu *cataclisme și revoluțiuni* cu potoape cari au lăsat numai vîrfurile munților neacoperite!! Vai, ce eretic! D-le M. S. D, a uitat că sfînta Biblie ne spune că potopul a acoperit cu 15 coți de apă chiar cele mai nalte vîrfuri!! Te compromiți cu un asemenea necredincios îndrăzneț!

Multe mai sînt de zis, dar între altele lăsăm poezia „Trădătoriul patriei“ pentru un articol anume hotărît a arătã mai multe monstruozități poetice.

La școală D-lor, la școală! „Din prisosința inimei vorbește gura“. Învățați întâiu pentru Dv și apoi faceți-vă luminătorii altora.

Verax.

STUDIUL ȘTIINȚIFIC AL LIMBEI ROMÎNE.

(*Urmare*)

III

Sub acest număr discută D-l L. origina lui *ă* de la a treia persoană singurită de la trecutul simplu de la conjugarea I, ex: *lăudă, ară, purtă*, etc toate cu *ă* final accentuat. — La persoana întâia și a doua formele *lăudăi, lăudăși* au căpătat pe *ă* accentuat prin analogie și nu din cauze fonetice, persoana a treia a influențat și a dat loc formelor *lăudăi, lăudăși*, cari au înlocuit pe cele vechi *lăudai, lăudași*. În dialectul din Valahiea și în limba romînă veche, chiar și în cel moldovenesc, ierău numai formele cu *a* acc. la cele două pers. citate.

Până la D-l Lambrior se explica acest *ă* din *avit* prin căderea silabei *vit* și prefacerea lui *a* final în *ă*, se mai adăugea că schimbarea s'a făcut pentru a nu se confunda această persoană cu persoana corespunzătoare de la imperfect, căci, ziceau, din *cantabat* avem *cantă* și din *cantavit* tot *cantă*. (Dar dacă ar fi fost așa, de ce nu s'a făcut pretutindenți această schimbare, pentru ce se confundă și acuma infinitivul *cîntă* cu imperfectul *cîntă*. etc?). Apoi se poate dovedi că deosebirea între această persoană a treia de la trecutul simplu la sin-

gurit și corespunzătoarea de la imperfect ieste veche ; că ieră și în latina populară. Toate limbele romane își trag persoana a treia de la trecutul simplu din o formă ca *cantavt*, care s'a găsit în inscripțiile de la Pompei. În limbele de la sud s'a ajuns la formele *cantò* (ital), *cântou* (portughez), cari ne arată forma mijlocie *cantau*. În limbele de la N-V s'a păstrat *t* final și a fost în franceza veche, *chantat*, în care a final nu se explică de cât prin prezența lui *v* îndelung timp, altfeliu am fi ajuns la forma *chantet*.

D-l L. își pune apoi întrebare, dacă forma românească *cîntă* nu s'ar explică mai bine din *cantò* (din *cantau*), de cât de *cantă*. Și se hotărăște pentru *cantò*, căci, zice D-sa, se poate explică foneticește prefacerea lui o final accentuat în ă, iar a lui *t* în aceleași condițiuni, nu. — Apoi ne arată D-l L. că în românește în adevăr ieste legea prefacerei lui o accentuat și final în ă.

Exemple *vos, vă* (acuzativ și dativ), *nos, nă* (acuma ne și la dativ ni), *illos, los, lă* (acuma le și la dativ li), *quod* (conjuncție), *că*.

Aceste cuvinte deși monosilabe, dar atrăgînd adese accentul pe dînsele mai aleș în versuri s'au prefăcut în formele arătate, pe cînd monosilabele ca *o* [produs din *ilam*], *o* (din *unam*) ne fiind vre o dată accentuate rămîn neschimbate.

Alt exemplu la prefacerea lui o accentuat în ă putem dovedi în formele *tău, său*. În adevăr aceste forme s'au făcut din *tuus, suus*, cari în limba romînă primitivă au trebuit să se prezinte sub formele *too, soo*, din cari au ieșit *to, so, tă, să* (cari au mai primit *u* orî prin analogie cu *mieu*, orî pentru că *u* arată genul masculin și am ajuns la *tău, său*). Pluralele *tăi, săi* se explică ca formate sub influința singularului din *toi, soi*. Femeninele *ta, sa* se explică din *toa, soa* prin *tăa, săa* și pierderea lui ă înaintea de a.

Această schimbare, zice D-l L, nu poate fi mai ve-

che de cît veacul al X-lea, căci cuvintele ungurești cu o accentuat final au suferit această schimbare.

Exemple: *hordò* — *hîrdău*   *tsatlò* — *ceatlău*
îlò — *ilău*   *saramò* — *șarampău*
mangalò — *mîngălău*   *hajtò* — *haidău*
tò — *tău*.
bakò — *băcău*   *kopò* — *căpău*.
 etc. etc.

S'a adăugit *u* final pentru că acesta ieste privit ca semnul masculinului. Apoi finala *ău* a servit ca sufix formătoriu de cuvinte ca *mîncău* de la *a mîncă*, *lingău* de la *a linge*, etc. *flăcău* de la o formă simplă pierdută din v.slv. *hlukū*, neînsurat *nătărău* din cuvîntul *nătura* (natura) acuma pierdută, *ceahlău* din v.slv. *cehlū* formă pierdută. De la formele în *lău* s'a luat finala *lău* ca sufix și s'au făcut forma ca *tontălău*, *prostălău*, *ciocălău*. etc. - .

La cuvintele luate din franțuzește nu se arată prefacerea lui o final acc. în *ă*.

Exemple: *Cadeau* — cadou, *Tableau* — Tablou, *bureau* — biuro, etc. . .

În cele mai vechi documente scrise românește găsim pe o final acc. prefecut în *ă*. Prin urmare are dreptate cînd, după toate aceste dovezi, ne spune D-I L, că fenomenul s'a petrecut între secolul al X^{lea} și între timpul cînd s'au scris cele mai vechi documente românești. Dacă iese adevărată demonstrația de care ne-am ocupat, atunci negreșit că trebuie să admitem un tip *cantô* pentru trecutul simplu *cîntă*.

Monosilabile *dă*, *fă*, *stă*, *lă*, *vă* (această formă nu se mai află în limba romînă literară) au un *ă*, care de asemenea s'a făcut din *o* și nu din *a* cum de obicei s'a crezut pînă acuma. În adevăr *lă* a treia persoană singular de la *a la*, nu vine din *lavat* — care ar fi dat *lauă*, *lă* și nici odată *lă*. Tot ast-feliu persoana a treia plural *lau* nu poate fi din *lavant*, care ar fi dat *lauă*, *lă*. A trebuit să fie o schimbare de conjugare și să existe

formele *lavit* și *lavunt* (schimbare pricinuită din lucrarea participului *lavus*, *lăut*). *Lavit* a ajuns la *lă* prin formele: *lavt*, *laut*, *lo*, *lă*; din *lavo* și *lavunt* au ieșit *lau*; dar *au* nu s'a făcut *o* pentru că pe vremea schimbărei lui *au* final în *o* se zicea încă *lauu* din *lauo*, *lavo* și *lauu* din *lavunt*.

În aceste forme *u* iera privit ca sufix.

Formele *dă*, *stă*, *vă* încă trebuie de explicat din niște tipuri *daut*, *staut*, *vaut*, cari au dat *do*, *sto*, *vo* apoi *dă*, *stă*, *vă*. În adevăr din formele clasice *do*, *sto*, nu se poate explica *dau*, *stau* de la persoana I sing. nici de la *dant*, *stant* a treia plural *dau*, *stau*. Imperativul *fă* nu se poate explica din *fac*, ci dintr'un tip *faut*, *fo*, *fă*. Ieste adevărat că acel *faut* a trebuit să fie o persoană a treia singulară. Dar la conjugarea întâia persoana a doua singurit de la imperativ samănă cu a treia sing. de la indicativ prezent și prin urmare ne explicăm de o dată *dă*, *stă*, *lă*; apoi prin analogie cu acestea *fă* și *vă* cari ierau persoana a treia singular au ajuns și iele imperative. Mai mult, *fă* a ramas numai la imperativ, iar la Indicativ a ramas forma *face*.

Înainte de a trece mai departe vroim a însemna aice explicarea vorbeii: *Și-a găsit băcăul*. Orî cît s'ar supăra Băcăoaniî, trebuie să mărturisim că nu-i vorba de orașul Bacău ci de *călău*, căci *bakò* ungurește însamnă *călău* și prin urmare expresiunea de mai sus însamnă: *Și-a găsit călăul*.

IV

A accentuat precedat de o vocală limbală (*i*, *e*) se preface în *e*, dacă în silabele următoare se află *e*. Acest fenomen s'a petrecut în moldovenește și de acolo a străbătut și în limba literară, cel puțin în parte.

Iată cazurile unde se poate constată acest fenomen :

a) La infinitivele de la conjugarea I-a (prefăcute în substantive), cînd ieste precedat de *i*. Exemple :

molliare—*muiare* (rom. vechiū și munten.) — mu-
iere (moldov); *juglare*, *juglare* *jungliare* *junghiare*, *jun-
ghiere*; *tallerre*, *taliare*, tăiare, tăiere, etc., etc...

Formele *muiare*, etc ierau mai de demult infiniti-
ve, acuma s'au făcut substantive, iar ca infinitive au re-
mas formele: a *muidă*, etc., cari s'au prefăcut în a *mui*e
(in dialectul moldovenesc), etc. sub influința formelor
întregi.

Elementul strein a suferit această schimbare, dacă
indeplinea toate condițiunile; Exemple:

împrăștiare (v.sl. *prašta*) a dat *împrăștiere*.

sgîriare (orig. necunoscută) a dat *sgîriere*. etc..

Verbele ce au un ț (din t+i) sau un z (din d+i)
înainte de a accentuat, l'au păstrat neschimbat. Exemple:

încredințare din *încredințiare* (*credentia*, *credință*)

vînzare din *vînziare*. etc. etc.

Ceea ce dovedește că pe vremea schimbărei lui *a* în *e*
în condițiunile arătate mai sus nu se mai auzea *i* în-
nainte de dînsul, cum se auzea la cele cu ș (din sc+i)
ca *înfășare*, din *înfășiare* (*fascia*), cari s'a și prefăcut în
dialectul moldovenesc în *înfășiere* și chiar *înfășăre*.

Neologismele se duc orî după dialectul moldovenesc
orî după cel muntenesc, se înțelege după oamenii ce le
întrebuințază. Așa se zice și *studiare* și *studiere*.

(Va urmà)

I. Nădejde

Parintelui Damaschin.

Esti posnaș de-ți merge vestea, prea spinosule părinte,
Schimbî de formă cînd îți place, un al doilea Proteu....
Azi ariciu și ieri urechea-ți se ivea, mi-aduc aminte,
De subt pielea unui leu.

Ce stranie 'ntimplare!... de te numești ariciu
Rimezi destul de bine cu dragul tău paliciu
De-ți schimbă însă porecla, părinte Damaschin,
Te potrivești îndată cu vin și cu pelin!

Al. C. Cusa.

DESPRE PLANETA VULCAN.

În ziarul D-Voastră „*Contemporanul*“ a apărut un șir de articole sub titlul „*Ce știm despre lume*“ de Dl. I. Nădejde. În cel dintăiut articol publicat în Nr 2 din 13 Iulie 1881, la pagina 45 se zice: „Imprejurul soarelui se învîrtesc următoarele planete: *Vulcan, Mercur, Venus, etc*“. În locul D-lui Nădejde nici n'ași fi pomenit despre Vulcan și așa fi început cu *Mercur*. O lămurire în această privință cred că ieste necesară; de aceea vă rog, să-mi dați voe, D-le Redactor, să rezumez ce se știe despre așa numita planetă Vulcan.

Mișcările lui Mercur ierau cunoscute de cei vechi cu puțină ezactitate; de la dinșii ne-au ramas numai 16 observații, din care 7 făcute în Babilonia, după părerea lui Lalande, între 264 și 234 înnainte de Christ, iar celelalte 9 în Alexandria între 130 și 141 după Christ. Observații mai precise asupra lui Mercur nu s'au putut face de cît după descoperirea lunetelor.

Această planetă, ca și Venus, trece une ori printre soare și pămînt și cîte odată se vede proiectată pe discul Soarelui în timpul trecerei. Cele mai ezacte observații ce avem asupra lui Mercur din secolele trecute se referă la acest fenomen. La 1631 s'a observat cea dintăiut trecere prezisă de Kepler cu 4 ani mai înnainte; apoi au fost observate trecerile din 1661, 1677, 1697, etc. Diverse table au fost construite de astronomi pentru mi-

șcărilor lui Mercur și cu ajutoriul lor se preziceau trecerile viitoare. Astfeliu după ce tablele lui Kepler au servit întâiași dată la aceasta, s'au construit cu timpul table de cătră Halley, La Hire, Lalande, Lindenau. Dar lucru singular, tablele acestor astronomi relative la Mercur nu preziceau datele fenomenului cu destulă precizie, și din această cauză, câtă amărăciune în sufletul lor!

Cătră 1840, astronomul francez Le Verrier începu o lucrare colosală pe care o termină în 1877 cu câteva luni înainte de a muri. Iel a construit table nouă pentru pozițiile planetelor Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn, Uran, pe mai multe mii de ani. În particular pentru Mercur, s'a servit de vr'o 400 de observații meridiane făcute la observatorul din Paris de la 1801 la 1842 și de 15 treceri pe discul Soarelui observate cu ezactitate de la 1861 la 1882. În 1842, Le Verrier publică un Memoriu în care discută aceste observații. Șapte ani au fost de ajuns pentru ca ilustrul astronom să se convingă că lucrarea sa în privința lui Mercur nu ieră completă; iel a văzut că pozițiile acestei planete nu ierau încă reprezentate cu ezactitate și de aceea la 1849, în Academia de științi, se arată ne mulțămit de rezultatele teoriei lui Mercur. A trecut încă 10 ani, și la 1859 în Septembrie Dl. Faye avu fericirea să primească o scrisoare, devenită celebră, în care Le Verrier îi comunică rezultatele nouălor sale studii; iel ajunsese la o soluție definitivă. În acea scrisoare se arată posibilitatea existenței uneia sau a mai multor planete între Soare și Mercur.

Problema de rezolvit ieră următoarea: a determina elementele elipsei descrise de Mercur așa ca toate observațiile cunoscute să fie reprezentate, și rezustatul la care a ajuns a fost că trebuie să crească cu 38 de secunde mișcarea seculară a axei mari a elipsei mercuriale pentru ca trecerile *calculate* să coincidă cu cele *observate* „până la o secundă și une ori până la o jumătate de

secundă“. Le Verrier considerînd reală această creștere, teoria lui Mercur nu mai lasă nimic de dorit. Remînea înse necunoscută cauza unui asemenea fenomen singular.

Masa planetei Venus avea un rol însemnat în această cestiune, pentru că Venus, dintre planete, fiind mai aproape de Mercur influința ieî perturbătoare ieste mai considerabilă. Le Verrier văzuse că dacă masa planetei Venus ar fi cu 0.1 mai mare de cit acea întrebuintată de iel în calcule, fenomenul de mai sus s'ar esplica. Nu putea înse admite această creștere, pentru că iel dedusese masa planetei Venus de două ori: odată din observațiile Soarelui făcute dela 1750 la 1810 și a doua oară din observațiile Soarelui făcute dela 1810 la 1850 și în amîndouă cazurile găsise același rezultat, adecă numărul pe care îl întrebuintase în teoria lui Mercur. De altă parte nu se putea îndoi de ezactitatea principiiu-lui atracției universale, care altă dată îl condusese la descoperirea planetei Neptun și care servea foarte bine a esplica mișcările celorlalte planete. Trebuia dar a căuta aiurea cauza fenomenului semnalat mai sus, și mai mult acea cauză trebuia să fie particulară pentru Mercur, adecă influința ieî să fie simțită într'un chip apreciable numai de această planetă.

Ieată în ce situație ieră Le Verrier, cînd concepu ideea, de altmintrelea rațională, despre existența unei planete, care mișcîndu-se între Soare și Mercur, ar ocaziona perturbări asupra lui Mercur și ar avea o influință ne însemnată asupra celorlalte planete. Iel nu a putut determina poziția planetei ipotetice pentru o epocă oare care fiind că-i lipseau datele necesare, și s'a mărginit a căuta numai o relație între masa planetei necunoscute și distanța ieî dela Soare în ipoteza revoluției circulare în planul orbitei lui Mercur. Resultatul a fost, cum trebuia, că masa planetei e cu atît mai mare cu cît distanța-i mai mică; acea masă ar fi egală cu a lui Mercur dacă distanța ar fi 0.17, unitatea fiind distanța dela Pămînt până la Soare.

În ce privește partea fizică a cestiuneii. Le Verrier recunoscă că în împrejurările ordinare planeta a fost cu puțință să nu fie văzută ; dar se întreabă dacă o asemenea planetă n'ar fi vizibilă în timpul eclipsei totale de Soare, sau dacă n'ar trece din timp în timp pe discul solar și atunci să fie văzută de pe Pământ. Știind că ceva asemenea n'a fost bine constatat prin observații, Le Verrier admise o altă ipotecă : presupune că între soare și Mercur poată să circulează un șir de azterozii analog cu acel dintre Marte și Jupiter, „a căror lucrare va produce în sumă același efect total asupra periheliului (punctul cel mai apropiat de Soare prin care trece planeta lui Mercur).“ Dar și în această ipoteză, putându-se admite, că dintre azterozii situați între Marte și Jupiter nu s'aun descoperit de cât cei mai principali, sîntem în drept a crede că se vor putea descoperi tot cei mai principali și dintre acei intra-mercuriali. De aceea Le Verrier învită pe astronomi a continua cu studiul petelor solare, căci așa se vor putea observa azterozii în trecerile lor pe discul Soarelui.

Iată în rezumat cuprinsul scrisoreii lui Le Verrier din 1839 comunicată de Dl. Faye la 12 Septembrie Academiei de științi din Paris și publicată în Cosmos la 21 Octombrie. Dl. Faye învită pe astronomi a explora regiunile circum solare în timpul eclipselor totale de Soare și a studia cu atenție petele solare. Pentru ca studiul din urmă să dea rezultatele dorite, s'a hotărît a pune în practică ideea lui J. Herschel de a fotografia Soarele din timp în timp. Se înțelege că două fotografii luate la un interval oare care și comparate între ele ar putea arăta care din petele observate sînt pete solare și cari sînt azterozii prinși la trecerile lor în dreptul Soarelui. Aceste două recomandări au fost de atunci în coace puse în aplicație cu multă sirguintă.

În urma acestora, Le Verrier primii diferite comunicații relative la două pete *rotunde, obscure, inegale în mărime*, văzute pe discul Soarelui în 1819, 1822, 1823,

1834, 1836, și 1837. S'a mai amintit că și în 1777, Messier a văzut trecînd pe discul Soarelui cătră sud o mulțime de *globule negre* în interval de vr'o 5 minute. În fine, la 22 Decembrie 1859, primi o epistolă de la Dl. Lescarbault, medic la Orgères, prin care îi anunță că la 26 Mart același an, a văzut trecînd pe discul Soarelui o mică *pată rotundă și obscură*, în timp de 1^o18m, că sperînd a vede o nouă trecere nu comunicase încă observația sa, dar că după ce a văzut în Cosmos scrisoarea lui Le Verrier cătră Dl. Faye a crezut de prisos a mai aștepta. — Le Verrier se dusă la Orgères, examină instrumentele D-lui Lescarbault, ceru explicații amănunțite asupra observației și se întoarse la Paris cu convingerea că acea observație iera autentică.

Luînd de bază observația D-lui Lescarbault, Le Verrier a calculat elementele planetei ipotetice, căreia Babinet i-a dat numele de Vulcan. El a găsit că acea planetă, dacă ar exista, s'ar întoarce împrejurul Soarelui în 19z.7, într'un plan înclinat pe ecliptică cu 12°,10, că distanța ei medie la Soare ar fi 0.1427, iar masa de 17 ori mai mică de cît a lui Mercur. Vulcan s'ar îndepărtă de Soare cel mult cu 8° și lumina ce ne trimite fiind mai mică de cît a lui Mercur, e ușor de înțeles de ce nu a fost văzut mai înainte. De altă parte, masa lui Vulcan e pre mică pentru a putea produce asupra lui Mercur efectul semălat. Ar trebui aproape 20 mase de această mărime la distanța 0.1527 pentru că mișcările lui Mercur să fie explicate. Se pare deci că trebuie a ne întoarce asupra opiniei a doua a lui Le Verrier, acea a existenței unui șir de asteroizi între Soare și Mercur.

Mai mulți astronomi au început a aduna observații anterioare de această natură și a forma tabele cu speranța că vor găsi treceri anterioare de ale lui Vulcan, sau de ale altor asteroizi pe Soare. Dar pînă la 1876 nimic important; cînd, la 26 august, Dl. Wolf, directorul observatorului din Zurich, scrise lui Le Verrier că astronomul german Weber a văzut în 4 aprilie o pată

rotundă pe Soare, care fusese văzut fără pete în dimineața acelei zile și în dimineața zilei următoare atât de Dl. Weber, cât și de D. Wolf și de Dl. Schmidt la Atena. După acea Dl. Wolf arată că această observație se clasifică foarte bine între observațiile anterioare adunate și publicate de dînsul. La 6 Septembrie, Dl. Wolf prin o a doua scrisoare comunică lui Le Verrier amănunțimile observației Dluî Weber.

Dl Wolf adunase 20 de observații de treceri, pe care le clasificase în două grupe; unele păreau că se rapoartă la o planetă intra-mercurială care ar circula împrejurul Soarelui aproape în 28 zile, celelalte la o alta care ar circula în 42 zile. Se părea că observația Dluî Weber, acea a Dluî Lescarbault și o alta făcută la 1820 de cătră Stark s'ar raporta la o aceeași planetă (42 zile). Le Verrier întreprinse cu această ocazie o nouă lucrare; iel discută acele 20 de observații adunate de Dl. Wolf și nu putu considera de cît 10 ca raportîndu-se la o planetă intra-mercurială, anume, acelea în care mișcarea pe discul solar a fost constatată în timpul observației. Între aceste 10, observația Dluî Weber nu era cuprinsă, pentru că s'a constatat că, în 3, 4, 5 Aprilie, Soarele fusese observat la Madrid și că de acolo s'a văzut o pată solară fără mișcare proprie tocmai în poziția arătată de Dl. Weber; apoi că la observatoriul din Greenwich se fotografiase Soarele de mai multe ori în 4 Aprilie și în acele fotografii se vedea o pată fără mișcare proprie tot în locul arătat de Dl. Weber. Decî această observație se raportă la o adevărată pată solară și de acea Le Verrier a lasat'o la o parte.

(va urmà)

G. I. Lucescu.

Cîte-va consider. asupra tipurilor omeneşti.

Pentru acei cari credū că o *ființă supremă** a făcut lumea, nici nu se mai încapă discuție asupra feliului grupeii ce formează toți oamenii la un loc; de sigur sînt siliți să primească ceea ce le spune Biblia: *D-zeu a făcut pe Adam din lut* (nu știm anume din ce feliu: *hleiă, humă, ori caolin?*!) *și din coasta lut Adam a făcut pe Eva*; din această păreche provin toți oamenii! Decî provenind dintr'o păreche oameni ca și celealalte soiuri de animale, nu puteau să se abată de la tipariul pus de la început de D-zeu; fie-care soiū iese așa cum a fost întăia păreche și sînt atîtea *specii* (soiuri) cîte părechii deosebite a făcut D-zeu de la început!! Decî după credința acestora, oamenii formează o singură specie, deosebitele tipuri formînd mai multe rase.

Cei mai mulți dintre naturaliști înse și chiar mare parte dintre oamenii așa numiți *de lume* nu se mai mulțămesc cu asemenea credinți neîntemeiate și caută lucruri mai bine stabilite. Pentru acei cari n'au avut ocazie de a se ocupa cu această chestiune și cari fac parte din această de pe urmă categorie, vom discuta în scurt despre feliul grupelor formate de oameni.

Mai întăiu să amintim oare care definițiuni zoologice:

Specie numim în zoologie, o grupă de indivizi așa de asemenea între dînșii în cît putem lua unul drept altul aproape; iar caracterele de asemănare între dînșii și de deosebire de alte animale trec de la părințe la fiu cu schimbări așa de puțin însemnate, în cît se pare că rēmin neschimbate. Din acest punct de vedere *lupii* formează o specie; de asemenea avem: *specia crabiei, a stiglețului, a bursucului, a ursului brun, a ursului polar* etc. etc. Prin urmare vedem că animalele care întră în aceiași specie, trebuie să se asemene prin totalitatea caracterelor, chiar și prin acele de mică valoare precum: *culoarea, mărimea corpului, etc. etc.* Din contra animalele deosebite prin caractere neînsemnate, se pun în specii deosebite d.ex. *ciocănătoarea verde și ciocănătoarea neagră, stiglețul și canariul, Ursul brun și Ursul polar, etc. etc.*

Genul iese cea întăiu grupă ce facem din specii. Acele spe-

---

* Nu trebuie înse de uitat că din acei cari cred într'o *ființă supremă*, sînt și eretici! Așa între alții putem aminti pe naturalistul *Agassiz*, care deși crede în D-zeu, nu crede înse în Biblie! Și în loc de a crede că a fostū o singură păreche de oameni la început, crede că D-zeu a făcut mai multe părechii de oameni, deosebiți după feliul locului în care ieraū să trăiască! Din aceste părechii ar fi ieseit deosebitele tipuri omenești! —

cii care se asemănă între ele mai bine de cât cu orî care alte specii, formează un gen, așa d. ex. *specia cinelui, a lupului, a vulpei, a șacalului* etc. formează la un loc *genul cinelui*.

Animalele puse în același gen, pot fi deosebite în privința coloriei, a mărimii, etc. Așa am vedea și mai departe că *familia* iese o grupă superioară genului, etc.

După aceste lămuriri, putem să ne punem din nou întrebarea: ce felii de grupă formează oamenii? — Urmind aceiași cale ca și la animale, nu putem face altă cevă de cât să admitem împreună cu *Haeckel, Topinard* etc. că *sint mai multe specii omenești*.

În adevăr multe tipuri omenești să deosebesc unele de altele, mult mai tare de cât diferitele specii de animale din același gen. — Comparînd *negrul* cu *mongolul*, cu *mediteraneanul*, cu *australianul* etc. găsim deosebiri de culoare, de statură, în forma părului, a craniului, a ochilor, a buzelor etc. etc. deosebiri dacă nu mai mari de cât acelea de care ne servim pentru a deosebi speciile, dar cel puțin tot una! *Topinard* dă un exemplu cu *genul ursului* în care *specia ursului brun, a ursului po ar, a ursului american*, etc. nu se deosebesc de cât prin culoarea părului, prin mărimea corpului, proporția membrelor, a unghiilor etc. caractere care de sigur n'au mai mare valoare de cât acelea care deosebesc tipurile omenești. De asemenea cu *genul boului* și cu altele. Așa în cât naturalistul care a zis că: „*dacă oamenii ar fi niște culbeci, atunci negrii și europenii ar forma ceea ce se chiamă în Zoologie niște specii bune*“! avea mare dreptate! Căci în adevăr numai ideile greșite despre origina omului, idei înrădăcite în minte din anii cei mai fragezi, au făcut pe naturaliști destinși ca *Quatrejages* etc. să susție că toți oamenii formează o singură specie!

Cît despre obiecțiunea că din crucirea tipurilor omenești iese *metiși fecunzi*, iear din corcirea speciilor animale nu, n'avem de zis de cât puțin, căci această obiecțiune nu iese serioasă. — În adevăr s'au făcut observări de corcire între diferite specii animale (din același gen) și produsele au fost tot deauna fecunde (cu puține escepții). — Nu se poate încă afirma cu siguranță același lucru și despre corcirea între genuri, dar aceasta nu împiedecă concluzia că oamenii formează mai multe specii. — Toate argumentele aduse în favoarea unității speciei omenești, cad fără multă vorbă si silințele acelor, cari contra evidenței persistă în această credință neîntemeiată, ne arată că iese provine din fanatism mascat sub forma de părere științifică.

(Va urma)

W.

Gazda la rus.

(Anecdotală populară).

De pe-un drum un om odată înspre casă se'ntorcea
Dar fiind spre sară zioa, să mai meargă se temea.
A cătat prin sat vr'o gazdă, să gasască de dormit
Și-a găsit; dar din 'ntimplare peste un rus a nemerit.
Bucuros de oaspeți, rusul alerga și se'nvirtea
Și de masă pentru oaspe se'ngrija și pregătea.
Omul, înse, numai dînsul știe ce-î dăduse'n gînd,
Ii iera de rus cam frică tot văzindu-l alergînd,
Și gîndea să'mpungă fuga de cum-va i s'ar părea.
Că la iel se cam slutește. Rusul înse socotea
Că de foame omul numai șede așa de supărat.
Și i-a zis pe românește după cum vorbea stricat:
„Noi la voi o coastă 'ndată, am să fringe“, și-a plecat
O friptură ca să-î facă; iară omul spăimîntat
Nu cum-va să-î frîngă rusul coasta după cum i-a spus,
A croit'o peste garduri și-a fugit pe loc de rus.
„—Auzit'ai rusul naibeî, zise omul alergînd,
„Ar pofti să-mî frîngă-o coastă, și'n napoi spre rus cătînd
Tot fugea; iar rusu'n urmă cînd se'ntoarse ca să-î dea
De mîncare coaste fripte, dupe cum îi și spunea,
Parcă nici nu mai fusese prin ogradă pe la iel,
Omul înse de'ntimplare își uitase un cojocel
După cum se desbracase, cînd la rus dintăiū a tras,
Și cu iel și niște ceapă într'o traistă a remas.
„—Cum se poate“ zise rusul, oare unde-î omul mieu ?
„Uite-l fuge!! Uite, Uite!! D'apoi ce i-am făcut ieu ?!
„E!. *Povole**), *brat***), *povole!* Strigă rusu'n urma lui.
„—Da! Pe vale! doar mi-î prinde!! Dar mai puneți pofta'n cui,
„Pentru azi de coaste frînte!...
— *Astavaite spatî u nas****).
„—Iaca'n dată merg pe vale, poartă griją, lasă, las'...
„Să mă prinzi să-mî tai și nasul ?! Bre dar cît e de'ndrăcit,
„O pățeam cu iel ca dracul, de cum-va n'asî fi fugit!!
— *Pastoi* 1) *brat*, *Pastoi*!! *Povole*!! *Pastoi brat* și na *tulup*. 2)
— Da, pe vale! Mă'nveți bine! Lasă, nu mă tem de lup.
— *Pastoi brat* și na *țibulê*. 3)....
„—Lasă, lasă, nu-mî mai da.
„Bine c'am scăpat! Mă duc ieu lasă, fără de țidula ta.

Th. D. Speranță.

*) Încet.—**) frate. —***) Rămăi și dormi la noi.—1) Stăi.—
2) Cojocel.—3)Ceapă.

Conferințele din sala Universității.

Conferința a cincea a fost a D-lui Dimitrescu despre „*Prețul vieții*“. Cu plăcere mărturisim că această conferința ni s'a părut foarte bună și n'am mai aflat greșelele de logică asupra cărora am apăsât în darea de samă publicată în No. 18.

Dl. D. își pune mai întâiu întrebarea, care să fie factorul pricinuitoriu al progresului: lumea exterioară, organizația societății, ori mintea omenească. Observă apoi că schimbările în natură se fac așa de încet, în cât nu putem să le atribuim vre o influență asupra progresului și că din contra progresul minții face să sufără natura mari schimbări. În adevăr elementul cel mai ușor de schimbat, în care mai iute pot naște idei și tendinți nouă iese mintea omenească și îndată ce aceleași idei și aceleași tendinți se află în majoritatea membrilor unei societăți, pe o cale sau pe alta organizația societății se va schimba în sensul ideilor și tendințelor nouă.

Dar, zice D-l. D, aice tocmai ne apucă *Pesimiștii*, cari pretind că toată dezvoltarea omenească nu a făcut pe individ mai fericit. Iei ne arată că fundarea celor întâi state omenești a fost bazată pe călcarea dreptății, pe robie. Civilizația romană și greacă au fost bazate pe robiea a mulțime de milioane, pentru folosul unui mic număr de privilegiați.

În evul mediu lucrul nu se pare mult deosebit, căci găsim o mică minoritate care ține în supunere restul națiunii. *Servajul*, etc nu ieră de cât o formă nouă a sclăviei. Reul de care pătimea societatea veche, exploatarea omului de om își schimbase forma până la un punct, în fond remăsese neatinsă.

În societatea actuală s'a făcut altă transformare, munca cu mâinele a fost înlocuită prin mașini, *industria mare* a luat locul industriei mici și deși s'ar fi crezut că inventarea și întrebuințarea mașinilor ieră să aducă fericirea, să ușureze viața muncitorilor, vedem că dintr'insele se folosesc capitaliștii și nu muncitorii, cari sînt mai supuși, mai robiți mașinilor de cât altă dată. Un lucrătoriu din fabrică, nu mai iese un muncitoriu care să se poată hrăni prin munca lui ori unde ar merge, ci un accesoriu al mașinilor și aceasta din cauza mașinilor, pe cât și din diviziunea muncii. Prin urmare, închee *Pesimiștii*, toată dezvoltarea cu care se face atita zgomot nu a reușit să facă să inceteze nedreptatea și exploatarea din societate și nici nu va reuși vre o dată.

Aice putem respunde, zice D-l. D, că măcar un lucru nu se va nega, adecă că acuma cel puțin pe hîrtie avem recunoscute o serie de drepturi de cari nici nu trecea prin minte Grecilor sau

Romanilor, că ar putea fi recunoscute pentru toți oamenii fără deosebire. Apoi pentru a ne face mai lămurită pozițiunea pesimiștilor față cu tendința spre feriere a omenirii ne arată fazele luptei.

În anticitate oamenii au căutat fericirea în viața aceasta și experiența împreună cu pesimiștii timpurilor le-a dovedit că nu pot să ajungă la dinsa.

Creștinismul a venit și a afirmat că fericirea în lumea aceasta nu trebuie căutată, că lumea ieste o vale de plingeri, un loc de încercare și că numai după moarte se va putea găsi adevărata fericire în cealaltă lume.— Dar știința a arătat zădărnicia acestei credinți, a dovedit că după moarte nu mai rămîne nemică din noi, că viața viitoare ieste o nălucire.

În timpurile noastre s'au arătat alte idei și se zice, că dacă pentru moment nu putem găsi fericirea, în mijlocul societății așa cum ieste, pentru noi personal, cel puțin putem avea credință că în societatea viitoare reală se va ajunge la o formă care să asigure fericirea tuturor. În acea societate va fi dispărut și ultima formă a robiei, omul va înceta de a fi exploatat și va fi stăpîn pe productul muncii sale, toate descoperirile științei vor folosi întregii societăți și oamenii cu puteri unite se vor întoarce asupra naturii pentru a o supune cît mai mult dorințelor lor și pentru a-și face viața fericită. Se înțelege că și aici pesimiștii nu lipsesc a ne arăta că înainte de toate fericirea de care se vorbește nu va fi partea noastră și că prin urmare lumea de sigur s'a convins de adevărul susținut de dînsii și a renunțat la himera fericirii și apoi mai adaugă că după dînsii societatea nu se schimbă în sensul asigurării fericirii individuale.

Această părere din urmă ieste evident greșită, căci cu toate relele din societatea de acuma, nu s'ar putea zice că viața de acuma ieste mai grea de cît cea a robilor de la Romani, de exemplu.

Apoi, după noi chiar existența societății ar fi ceva zădarnic, s'ar nimici îndată ce s'ar convinge lumea că așa numitul progres ieste o înșelăciune.

Despre fericire ne mai spune Dl. Conferențiar, că nu putem judecă cu ușurință, căci ieste ceva subiectiv, și ceea ce face fericirea unuia poate să facă nefericirea altuia. Același fenomen fizic lovindu-ne poate prin contrastul cu starea noastră sufletească să ne pricinuească plăcere sau neplăcere.... Ori cum înse noi credem că sînt o sumă de trebuinți a cărora neîndestulare aduce nefericire, de exemplu se pare că toți oamenii trebuie să aibă asigurată existența, trebuie să aibă ce mîncă, unde ședea, cu ce se îmbracă, etc. Și dela ușurința cu care poate mulțimea să-și îndestuleze aceste nevoi fundamentale putem judecă de perfecțiunea

societății. Negreșit că după ce sîntem asigurați în această privitynță, nu ne simțim fericiți numai prin această, dar în realitate o societate în care existența e asigurată ieste superioară alteia în care omul tremură că mine nu va avea cemință deși vroeste să muncească. Puțin are a face dacă se simt sau nu fericiți acei a căroră existență ieste asigurată. Și în adevăr societatea merge înspre această asigurare, după ce s'a întemeat producerea capitalistă a lucrurilor, producere în stare a îndestula toate nevoile, de acuma rămîne să se reguleze și distribuirea.

Dl. Dimitrescu, de sigur subînțelegînd, că satisfacerea nevoilor celor principale ieste asigurată, ne arată ca fericirea ceamăi mare și măi trainică o aflăm în urmărirea idealului și chiar *prețul vieții* îl pune D-sa în *lupta pentru ideal*. Acel om care luptă pentru realizarea unui ideal ieste fericit; cu toate nenorocirile ce l'ar lovi, în inima lui se simte mulțămît.

Cum că societatea nu stă pe loc și că merge spre progres se dovedește prin existența unui număr de oameni cari se dezvoltază pentru idealul lor și sufăr prigonirea și moartea chiar fără a încetă de a proclamă sus și tare că ideile lor vor ajunge la realizare. Existența acestor oameni ne arată că desigur există mulți cari cred că și dînsii înse nu se expun până la așa punct în cît să devie victime și că prin urmare în sinul societății există idei și tendinți nouă, cari vor transformă societatea în senzul lor. Negreșit că oamenii la cari egoismul predomină, socotesc drept *ucbuni* pe acei cari chiar cu riscul de a-și pierde fericirea individuală lucrează pentru un ideal măi mult sau măi puțin îndepărtat. La rindul lui *altruistul*, care se sacrifică de bună voie nu poate socoti pe egoist de cît ca pe un om lipsit de cele măi nobile simțiri și dacă ne-ar fi îngăduit am spune ce nume li se dă de altruști acestor egoști extremi și fiind că Dl. D. a spus numele de ocară a altruștilor întocmăi cum li se dă, de ce adecă n'am spune și noi că egoști de felul celui descris de D-sa capătă titlul de . . . dar de prisos, cine nu-l știe!

Dl. D. se întrebă acuma, care din doi are dreptate.

Din punct de vedere măi înnalt nici unul nici altul, acela ar reatiză tot ce se cere de la om, care pe lingă că ar lucră pentru ideal ar reuși să nu-și sfarme nici fericirea personală a lui și a familiei lui. Purtarea acestuia numai s'ar putea numi bună după știința. Negreșit înse că societatea merge spre progres împinsă de acei cari se sacrifică și că egoismul celorlalți pricinuește numai măi mari nenorociri.

Acele elemente ale societății cari se cred menite a apăra cele ce există, a conservă, în exagerarea lor vroesc a conservă

totul: transformătorii luptătorii pentru ideal din spirit de contradicere vroesc a schimba totul și dezbinarea crescînd pe fie care zi societatea se desface în două tabere dușmane și... revoluția ieste singura deslegare posibilă. Dacă înse elementele conservatoare ar căuță să apere numai ceea ce ieste bine în societate, dacă ar reprezenta conservarea progreselor îndeplinite până acuma, dacă ar cedă la timp, cînd ar simți că a sosit vremea, atunci negreșit că schimbarea s'ar face în liniște, dar pentru aceasta trebuie mare prudență și lipsă de prejudeții la acei cari se însărcinează cu conducerea soartei unei națiuni.

Așa că în rezumat societatea se transformă, fierberea există și schimbarea se va face prin evoluție dacă elementele domnitoare vor înțelege starea lucrurilor și vor cedă la timp și de nu prin—Revoluție. Istoria ne arată că schimbările sau făcut și pe o cale și pe cealaltă.

Noi mulțămim D-lui Dimitrescu pentru asemenea conferință neașteptată. Mărturisesc că după întăia „Despre Evoluție și Progres“, mă așteptam la altă cevă.

Multe din cele ce am zis în critica acelei Conferinți n'ar fi trebuit să le zic, căci văd că m'am înșelat; dar ori cum ieram în drept a judecă de pe cele ce am auzit ca tot publicul care a fost de față la Conferință.

Verax.

Încă unul.

Se vede că șirul plagiatorilor nu se va mai sfirși. Nu mai de parte de cît azi primim *cinci* denunțări și ne grăbim a aduce la cunoștința publicului pe **DI, Dr. Gr. Romnicénu Dr.** în *medicină de la facultatea din Paris. Medic la spitalul de copii. Șef la lucrări anatomice la facultatea de medicină. Medic oculist al armatei. Unul din redactorii Gazetei Medico-Chirurgicale. Membru al mai multor societăți* etc, etc... și toate aceste titluri le avea la 1870, dar acuma? Am auzit că ieste înfierat cu *Bene-merenti* și că ieste (vai!) profesor la facultatea de medicină!! Zic ne grăbim a aduce la cunoștința publică că sus numitul Dr. a publicat o carte intitulată *Tratat Elementar de Anatomia discriptivă de Gr. Romnicănu*. Tomul I Osteologia 1870. Pe această

operă am cetit: „*Orî ee drept rezervat.*“ Ce te temeai, ilustre Domn, că se vor grăbi Francezii, Germanii și Englezii a-ți fură proprietatea literară, rezultatul muncii D-tale? Te linguseai, stimate Dr, că poate Rușii, Serbii, Bulgarii vor atentă la proprietatea D-tale, orî gîndeai că vre un coleg, care n'ar fi știut franțuzește ar fi îndrăznit a copia opera? Aveai dreptate, căci exemplul D-lui Nănianu și al altora ne-a dovedit că și copiarea cărților românești se întîmplă cîte o dată. Dar nenorocitul I. A. Fort care pe Manualul seu de Anatomie scrisese „*Tous droit réservés*“, cum rămîne?! În adevăr D-ta ai copiat Osteologia lui Le Fort din ediția intitulată *Résumé d'Anatomie* și noi ne avînd în mîna de cît ediția a doua, dăm de vr'o 10 fețe cari nu se potrivesc cu Fort. Alt feliu fotografie.

Și mă mier de unde ați luat curajul de a scrie în prefața „Celle din tăiū edițiunii alle unei cărți nu trebuie să fie considerate de cît ca încercări ce autorii propun persónelor de littere pentru a află sentimentul lor, ca în urmă, sub differite lumine ce'li vor da se lucreze din nou pentru a pune uvragele lor în perfecțiune.“—Sede oare frumos, D-lor cetitori, asemenea vorbă în gura unui plagiatorii?

Dl. Romnicénu ne mai spune că a adunat ceea ce știința posedă și a scris în limba Națională!! Mare pretenție și neînte meeată! Nu D-sa a adunat, ceea ce știința posedă“, ci D-l J. A. Fort, nenorocitul, cît despre limba în care a scris D-sa, vom lăsa pe Dnii cetitori, să judece de pe cîte va exemple: *surfețe* în loc de *suprafete* (pag II), *picături gressosse* în loc de *picături de grăsime*, pentru că franțuzește ieră *graisseuses* (pag 25), *am parvenit* în loc de *am ajuns* (pag 16), *angageament* pentru *însărcinare*, *îndatorire* (pag 17), *desavantajiu*, *apartin*, *ne vom comporta ast-fel* (pag 18), *Nisce cavități*. . . . cari comunică cu canalul medular, **de manieră că**, etc.

Pentru ce *cessătură* în loc de *tesetură*, cînd cuvîntul ieste înrudit cu verbul a *țese*?, *ramifiasă* în loc de *rămurează*, (pag 23) *curantului* (curentelui) (pag 26), după *manierul D-rlui Fort*, etc, etc.-(pag. 34),

Să fim indulgenți pentru persóna autoriului, care publicînd astă scriere, nu face de cît o încercare, ne zice Dl. Dr. la pag. II, dar nu avea nevoie să ne ceară aceasta, căci compătîmim din inimă cu sermanul J. A. Fort, a căruia scriere a fost schilodită..... luată de Dl. Romnicénu și pusă sub scutul legilor!!

Dar să arătăm și cîte ceva în două colone, după obiceiul nostru, cu toate că Dl. Sihleanu afirmă că așa feliu de critică s'a resuflat. Poate în țerile unde nu se iea cu nerușinare munca altuia, ca la noi, dar aice merge încă.

J. A. Fort.

pag. 44

L'os est formé, à la surface, par une couche plus ou moins épaisse de *substance compacte*. L'intérieur de l'os est constitué par des minces cloisons qui s'entrecroisent pour limiter des cavités plus ou moins larges communiquant toutes entre elles dans le même os, *substance spongieuse*. La substance compacte et la substance spongieuse sont d'une texture identique, et ne diffèrent que par la forme, condensée dans l'une d'elles, lâche et aréolaire dans l'autre.

Dl. Gr. Romniceanu.

pag. 21

Substanța ossosă este divizată în două straturi, una albă la exterior substanța compactă și cea albă la interior formată de mici despărțituri, ce se încrucișează pentru a forma niște cavități care toate comunică între ele; unirea acestor despărțituri și cavități formează substanța spongiosă. Aceste substanțe sunt de uă țesătură identică și nu diferă de cît prin forma mai îndesată a uneia din ele (cea compactă) și mai lăse a celei alte (spongiosă).

Ar fi de prisos a mai înșiră bucăți în două colone, căci ar trebui să punem toată cartea, dar ori cine va hotări a filu a-mîndouă cărțile se va convinge ușor de acuzarea noastră. Cum am mai spus nicî nu-s 10 file deosebite, totul iese după Fort. Deosebirile neînsemnate ce se pot vedea vin, credem noi, mai mult din cauză că s'a plagiat ed. I și nu din cauza oare cărei urme de prelucrări.

Și D-l Romniceanu ieră șef de lucrări anatomice la facultatea de medicină!

Să nu ni se impute, că pretindem opere originale! Fie și traducerî bune, numai să ni se spue „tradus după cutare, sau prelucrat după cutare, cutare și cutare autori, ori măcar prelucrat după mai mulți autori, ori cel puțin în prefață să ni se spună, ori în note. Dar nu așa: se plagiază cărțile oamenilor și apoi se pune deasupra de cutare, cu o mulțime de titluri, care de care mai ciudate. Mai puțină îngîmfare și sărlătanie și mai multă seriozitate putem pretinde de la Dnii autori. Noi înse vom lovi fără cruțare, făcîndu-ne datoricia.

Audax.

D-lui Y.

Ne pare bine că aveți asemenea apucături în po-triva poeților de baltă, numai ieu socot că mare par-te din nedumerirele Dv. se vor limpezi dacă veți ținea samă de faptul, că poezia atăcată de Dv. cuprinde ne-numărate greșeli de tipariu, pentru că din întâmplare nu ni s'a trimes pentru a doua corectură, ori pentru revi-zie. Iată că în N. 19 o publicăm așa cum ne-a trime-s'o colaboratorul nostru Mordax.

Red. părței literare.

Cătră un poet.

Poete-a tale versuri măestre-s și sublime
Le-ai scris sub inspirarea ce-adesă te cuprinde
Le-ai scris glorios visându-ți un nume ce se 'ntinde
„Din munți și pân la mare“ ca domni din vechime;
Le-ai scris, ușor e-a scrie, ce-î greu ieste a face
Dar sigur despre-aceasta ți-i sufletul în pace!

Și'mpins de al fâlirei avînt cumplit, puternic
Indată prin jurnale le-ai dat la proasta lume!
Să 'njure al tău geniū, să 'njure al tău nume
Nu s'a găsit în țară nici un obraz nemernic;
Și ieu dacă în versuri cevă voesc să-ți spun,
Să nu crezi că mărirea voesc să ți'o repun!

Poete vre o dată gîndit'ai la menirea
Ce trebuie să aibă în viață-un cîntăreț?
Ce spun ieu? Cîntărețul! Un om sublim măreț
Ce-și uită-a sa ființă fugind fala, mărirea,
Ce-și sfarmă egoismul trăind în năluciri,
Ce-î gata să jertfească a sale dulci simțiri!

Oh! nobil cîntărețul puternic ne apare!
A sale cînturi sfinte iel singur le compune
Pe lira-î simțitoare, pe viele ieî strune
Iel spune omenirei prin vorbele-î amare
Tot reul care o roade, i-arată ținta mare
Spre care cugetarea își iea a sa zburare!

Aceștia-s cîntăreții! De sigur că tu parte
Nu ai de feliu cu dînșii, ci tot *cărarea veche*
Urmezî, și desmerdîndu-ți selbateca ureche,
Tu furi chiar cîte-odată lungi fraze, strofe sparte
Le'nclei și-apoi la lume le dai. . . . .
. . . . . Dar știi poete
Că spun mulți că în capu-ți ai crieri de burete?
București 28 Fevruar. *Mordax.*

LUCRURI CIUDATE

„Vocea Adeverului“ revistă politică, literară și științifică.
București.

DI. Panait P. Macri redactorul acestei reviste are o îndrăzneală (ca să nu zic mai mult), de necrezut. D-sa, care a scris „Vulturul“, de caraghioasă memorie, și-a strămutat locuința la București și scoate nici mai mult, nici mai puțin de cît o revistă politică, literară și științifică?

Un domn care-și împluse „Vulturul“ No. 1 de la 15 Noembrie 1881 cu bucăți... luate din deosebite tomuri ale *Revistei științifice*, etc. vorbește în potriva plagiatorilor. Un domn care ne spune *ca hilul se prefăce în sînge în intestine* (pag. 20, rîndul 12 din „Vulturul“), că *cancerul ieste opintirea stomahului și a pancreatului* (burtei!), că *incuerea ieste înviroșarea ficatului și a splinei*, că *stomahul se poate asemăna cu o sobă și alimentele cu lemnele ce se pun într'insa*, etc.—se crede în stare a lovi reul fără cruțare, pretutindenea și a deschide o rubrică sub titlul de *Blestămății* și a critica reviste mai bune în orî ce caz de cît a D-sale, cum ieste revista societăței „Tinerimea“. Păcat că „Vulturul“ nu e cunoscut prin București, ar scăpa oamenii de toate boalele cu *Revent*, *șofran*, *tiriac*, *Aloe bună* și alte rețete strînse prin călindarele vechi!

DI. Panait P. Macri atacă poeziile criticate de alții mai cu cap de cît D-sa și găsește rele pe cele din revista societăței „Tinerimea“, iar D-sa scrie sub titluri, ca „Este noapte“ spune că *stele pe cer senin* dorm, ne vorbește de „*visuri căzute din soare*“, „*de coamele ebenine*“ ale iubite D-sale, de *buze de rubine*, etc. Sub titlul de „*Niță Ciobanul*“ ne vorbește de lucruri cari nu s'au putut petrece vre o dată.

Și după toate aceste păcate, se crede în stare a-și face o

idee în chestia *emancipării femeii*, și ne spune, îndrăznește a ne spune :

„Însă acum, starea voastră din present, este foarte durerosă. Multe din popóre vă citéză ca exemplu (bine înțeles nu de bun) și nu numai pe voi dar adese și pe noi. Grecul care ține foarte mult la onórea sa și a femeii sale, când ar avea vre-o bănuială asupra ei, nu-i curios sê-l audî dicând: „Ascultă să nu fii română“, sau „Bagă de samă, eu nu sunt român“.

Dl. Panait Macri, amintindu-și se vede origina, are „candoaarea“ de a crede că scena între grec și femeie însemnă altă ceva, decît, că bărbatul se consideră ca stăpîn mai absolut al femeii și că nu vroeste să audă de vre o depărtare de la calea datoriei; cit despre dînsul găsește iel destui *bărbați și femei* pentru a petrece cum va pofti. Fii mai cu luare aminte D-le Panait Macri și nu ne dă ca model popoare mai orientale decît noi!

În No. 2 pag. 31 ne spune: „Publicul credem că e dejă constatat despre imparțialitatea cu care vorbim și că nu ne place nici odată a zice mai mult sau mai puțin din ceea ce este? În această frază construită așa de reu, cît se poate, vedem că Dl. Redactor se laudă cu imparțialitatea, și cu toate acestea falsifică textul din articolul „Emanciparea femeii.“ În adevăr iată ce zice Sofia Nădejde în No. 10 pag. 366. „Teranul ca și Romanul crede „că asupra copilului și asupra femeii are drept de moarte, nu e rar să auzi zicîndu-se copilului „Ieu te am făcut, ieu te omor.“ „Iată o idee ce trăește de atîtea veacuri, sigur că femeii pe care „o *cumpără, trebuie* să-i zică: „Ieu te-am cumpărat, ieu te omor.“ —Dl. Macri citează: „Iată o idee ce trăește de atîtea veacuri, „sigur că femeii pe care o *cumpără trebuie* să-i zică: etc.“ Se înțelege că, dacă în loc de imperfectul *cumpără*, va ceti prezentul *cumpără*, va avea ocazie de a face pe cinevă să creadă că Sofia Nădejde așa de puțin își cunoaște țara, în cît crede că țeranii *cumpără* femeile. Numai de ce nu s'a gîndit, ilustrul ex-redactor al „Vulturului,“ că textul din No. 10 există încă și poate fi pus față cu citația D-sale! Dacă se gîndea, multe nu întreprindea D-sa!

Dl. Panait Macri printr'o simpatie foarte naturală se dă în partea Dlui. *Teiuleanu* și face gură acuzînd pe Sofia Nădejde, de, „femeie, fără a avea idee ce va să zică *emancipare*, ci impresionată numai de cele auzite de la cutare sau cutare vecină, mai mult că ori cine începe să strîge *emancipare*.”

Cît de nerușinat trebuie să fie cine-va pentru a judecă astfel și pentru a pretinde că prin articolul criticat se cere pentru femeii libertatea desfrului, judecați de pe următoarele citații din N. 10.

„Noi știm bine că femeea nu se va emancipă prin voturi, avem deja destule exemple cu alte fapte analoage. Aceastea ar folosi tot atîta chestiunei femeei, cît ar folosi o ciubotă nouă unui picior cangrenisit. Chestiunea femeei nu atîrnă de la voturi, ci de la ideile ce se pun atît în mințile bărbaților, cît și în ale femeilor. Atunci numai femeea va fi în adevăr emancipată, cînd bărbații vor fi educați așa feliu, că vor privi pe femeie ca om, egală lor, putînd avea aceleași defecte și aceleași calități ca și ieși. Iar femeile educate așa feliu în cît să înțeleagă că rolul lor în societate nu e pentru a servi caprițului bărbătesc, ca mașini de muncă, ori ca ornament, dar că ieșele ca și bărbații avînd și bucurîndu-se de aceleași drepturi, sînt datoare a lucra pentru fericirea întregii societăți pentru acest înalt ideal al omenirii.

Femeea liberă de prejudițiile actuale, independentă economic, ieste femeea emancipată.

Iar femeea care crede că a fi emancipată însemnează, a fuma, a merge la baluri mai cu multă libertate de cît acumă, a luă chiar obiceiurile rele ale bărbaților, pe cari le știm destul de numeroase,—în fine a alergă toată ziua, ulițele, părăsindu-și casa și copiii, risipindu-și bani și sănătatea prin feliu de feliu de aventuri, aceasta femeie împodobită cu votul nu ar fi mai puțin ridiculă de cît măgariul din fabulă, etc.“

Vor zice unii din D-nii cetitori, că facem reu că împlem colonele noastre cu criticarea oamenilor de feliu D-lui Macri, că publicul va ști a-l judecă după cum i se cuvine, etc. Noi înse șintem foarte încredințați că ar fi tactică greșită, dacă am închi- de ochii și n'am lovi asemenea încercări industriale de a năvăli la redactarea de Reviste. Așa s'a tot făcut pînă acuma și de aceea am ajuns încurajînd *munca românească*, a vedea pe la Universi- tăți și pe aiurea pe sus oameni fără nici o cultură științifică, cari și-au creat nume lingușind pasiunile și superstițiile fie religioase, fie patriotice ale celor săraci cu duhul.—Nu vedeți cu ce ifos ne spune tînărul redactor, că toți prefectii, suprefectii, magistrații, etc l'au încurajat și susținut?! *Că revista D-sale va fi cea mareftenă și cea mai bună din țară, etc.* Și cum n'ar fi bună cînd are de redactor pe ex redactorul „Vulturului“?! Ba mai mult, D-sa se a- rată indulgent, cătră tinerii, de la revista „Tinerimea“, frumos de tot! Credem că nu vom mai avea neplăcerea de a vedea încă multe numere din „Voacea adevărului.“

Verax.